

Nhận diện về hoạt động Công đoàn trong các công ty cổ phần hiện nay

VŨ ĐẠT

Công đoàn có vai trò quan trọng trong các công ty cổ phần bởi nó là tổ chức bảo vệ lợi ích chính đáng của người lao động. Thực chất hoạt động công đoàn trong các công ty này như thế nào đang là vấn đề cần được lưu tâm.

Trong cuộc khảo sát 504 đối tượng điều tra là cán bộ công đoàn, công nhân lao động trong các công ty cổ phần do chúng tôi tiến hành cuối năm 2002 trong một số công ty cổ phần tại Hà Nội, thành phố Hồ Chí Minh, Hải Phòng, Nghệ An, Nam Định, Bắc Ninh... đã phân nào giúp chúng tôi nhận diện được thực trạng của hoạt động Công đoàn trong các công ty cổ phần hiện nay.

Tham gia quan hệ lao động

Trong quan hệ lao động giữa người sử dụng lao động với công nhân lao động của các công ty cổ phần, pháp luật về lao động đã xác định công nhân lao động có quyền tham gia quản lý theo cơ chế dân chủ đại diện (thông qua Công đoàn cơ sở).

Với tư cách là người đại diện, Công đoàn luôn đứng về phía công nhân lao động, đại diện cho công nhân lao động tham gia giải quyết một số vấn đề có liên quan đến quyền, nghĩa vụ, lợi ích của công nhân lao động trong quan hệ lao động.

Theo kết quả khảo sát, số lượng Công đoàn công ty cổ phần đã tham gia với Giám đốc một số nội dung thực hiện quyền, nghĩa vụ, lợi ích của công nhân lao động trong quan hệ lao động như sau:

89,3% Công đoàn cơ sở tham gia về vấn đề tạo việc làm, tăng thu nhập cho công nhân, lao động.

94,6% Công đoàn cơ sở bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp, chính đáng của người lao động.

79,4% Công đoàn cơ sở tham gia quản lý công ty.

70,2% Công đoàn cơ sở tham gia giải quyết tranh chấp lao động.

Bên cạnh đó, một số Công đoàn công ty cổ phần chưa thể hiện được vai trò của mình. Có những kiến nghị của công nhân lao động về trang bị phương tiện trong phòng nghỉ giữa ca, phòng vệ sinh, phòng tắm, chấm công, xét thi đua, khen thưởng, nghỉ phép... Công đoàn đã không phản ánh kiến nghị với Giám đốc giải quyết. Hơn thế, có Công đoàn công ty cổ phần không quan tâm đến việc xây dựng, thương lượng, ký kết thỏa ước lao động tập thể, không tổ chức kiểm tra, giám sát việc ký các hợp

đồng lao động cho đúng pháp luật lao động và việc thực hiện hợp đồng lao động của Giám đốc, như: hợp đồng lao động ký xong nhưng Giám đốc không giao hợp đồng lao động cho công nhân lao động, không phổ biến nội quy, quy chế của công ty cho công nhân lao động biết... mà Công đoàn không biết để kiến nghị, yêu cầu Giám đốc thực hiện đúng pháp luật, v.v... Tình hình trên làm cho vai trò của công đoàn cơ sở mờ nhạt, không tạo lập được sự đoàn kết, gắn bó giữa Giám đốc công ty với công nhân lao động, dẫn đến tình trạng đình công của công nhân lao động.

Tuyên truyền giáo dục cho công nhân

Làm việc trong các công ty cổ phần là một thay đổi lớn về tâm lý đối với công nhân lao động, từ chỗ được Nhà nước bao cấp không phải đầu tư tài chính vào quá trình lao động đến chỗ công nhân lao động phải đầu tư tài chính để có việc làm, được thực hiện quyền làm chủ thực sự trong công ty cổ phần và phải đối mặt với rủi ro (công ty làm ăn thua lỗ dẫn đến phá sản) nên công tác tuyên truyền giáo dục đoàn viên, công nhân lao động cần được coi trọng thường xuyên.

Dưới sự chỉ đạo trực tiếp của các liên đoàn lao động tỉnh, thành phố, Công đoàn ngành Trung ương, Công đoàn công ty cổ phần đã tiến hành tuyên truyền cho công nhân lao động hiểu được chủ trương cổ phần hóa doanh nghiệp là hoàn toàn đúng đắn; phổ biến các quy định có liên quan đến cổ phần hóa doanh nghiệp, đổi mới doanh nghiệp. Công đoàn vận động đoàn viên thấy rõ trách nhiệm và quyền lợi của mình trong việc tự giác thực hiện tốt nội quy, quy định của công ty. Công đoàn còn vận động đoàn viên tự học tập nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ, tham gia tập huấn về Luật lao động, Luật Công đoàn để nâng cao hiểu biết, bản lĩnh chính trị, bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp, chính đáng của công nhân lao động. Theo kết quả khảo sát, đã có 70,4% công nhân lao động trong các công ty cổ phần được học Luật Công đoàn, 86,9% công nhân lao động trong công ty cổ phần được học về Luật lao động.

Trong việc tổ chức cho công nhân lao động học tập, một số Công đoàn công ty cổ phần của các tỉnh Cà Mau, Thái Nguyên, Long An, Thanh Hóa, Thành phố Hồ Chí Minh, Hà Nội... thường xuyên phối hợp tốt với Giám đốc sáng tạo nhiều hình thức, phương pháp giáo dục linh hoạt, thời gian thích hợp cả về chiều rộng và chiều sâu như: giao chỉ tiêu cho các Công đoàn bộ phận, tổ Công đoàn kết hợp với các bộ phận sản xuất, các phòng ban, tổ chức cho đoàn viên học tập theo ca, theo tổ sản xuất. Nội dung học tập bao gồm các chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước về Luật lao động, Luật Công đoàn, Luật doanh nghiệp, Luật Công ty; các nội quy, quy định của công ty; Nghị quyết của các cấp Công đoàn. Công đoàn đã tập hợp thành các văn bản ngắn gọn cần thiết phổ biến cho đoàn viên nhằm chuyển tải những thông tin thiết thực, liên quan đến việc làm, đời sống hàng ngày của công nhân lao động tổ chức phát thanh trên hệ thống loa truyền thanh nội bộ, báo chí... nhờ đó công nhân lao động hiểu rõ và yên tâm, gắn bó với công ty. Số lượng công nhân lao động được tuyên truyền, phổ biến hàng năm đạt từ 95% trở lên, bình quân từ 9-10 lượt/ người/ năm.

Ở một số tỉnh như Hải Dương, Thanh Hóa... Công đoàn công ty còn phối hợp

với Công đoàn cấp trên giáo dục đoàn viên nhận thức đúng lợi ích cá nhân gắn liền với hiệu quả sản xuất kinh doanh của công ty, nâng cao tinh thần đoàn kết, tương trợ giúp đỡ nhau để đảm bảo cho dây chuyền sản xuất hoạt động tốt nhằm tăng năng suất lao động, đạt chất lượng, hiệu quả cao và nâng cao thu nhập; tuyên truyền chế độ, chính sách pháp luật của Đảng, Nhà nước, Tổng Liên đoàn lao động Việt Nam tới công nhân lao động, như: chiến lược phát triển kinh tế của đất nước; định hướng phát triển của ngành, địa phương; điều lệ Bảo hiểm xã hội, hướng dẫn người lao động về quyền, lợi ích và trách nhiệm của người lao động trong công ty cổ phần.

Khảo sát dựa trên ý kiến trả lời của công nhân lao động cho thấy:

81% Công đoàn cơ sở tổ chức cho công nhân lao động học tập về công tác An toàn - vệ sinh lao động.

91,7% Công đoàn cơ sở phổ biến chế độ, chính sách Bảo hiểm xã hội cho công nhân lao động.

91,9% Công đoàn cơ sở phổ biến chế độ Bảo hiểm Y tế.

79,6% Công đoàn cơ sở phổ biến chính sách Dân số kế hoạch hóa gia đình.

79,0% Công đoàn cơ sở phổ biến chính sách, pháp luật cho công nhân lao động.

Công đoàn còn tổ chức cho đoàn viên tham gia các hoạt động của Công đoàn cơ sở, của Liên đoàn lao động tỉnh, thành phố gắn với các đợt sinh hoạt chính trị, hoạt động văn hóa, thể dục thể thao như: hội thi cán bộ Công đoàn giỏi, thi giọng hát hay, thi tìm hiểu về Luật phòng chống ma túy, đóng góp ý kiến xây dựng chính sách, pháp luật... Tuy vậy, nhìn chung công tác học tập chính trị, pháp luật trong công nhân lao động còn hạn chế so với yêu cầu, nguyên nhân là do điều kiện sản xuất kinh doanh, cường độ lao động căng thẳng; đội ngũ báo cáo viên, tuyên truyền viên cơ sở còn thiếu. Các Công đoàn cơ sở tuy có nhiều cố gắng triển khai các nội dung những bài giáo dục chính trị cơ bản, Nghị quyết của Đảng, pháp luật... song chất lượng truyền đạt và số lượng đoàn viên tham gia học tập còn hạn chế. Việc tuyên truyền, giáo dục, tổ chức triển khai học tập các chủ trương, Nghị quyết của Đảng, chính sách pháp luật của Nhà nước, học tập văn hóa, thi tay nghề, nâng bậc thợ, xây dựng đời sống văn hóa cơ sở không tổ chức được thành các đợt sinh hoạt, học tập tập trung thường chỉ phổ biến thông qua hệ thống thông tin nội bộ hoặc phổ biến bằng tài liệu chuyển tay nhau đọc nên công tác tuyên truyền giáo dục thực hiện còn chậm, chưa có hiệu quả cao.

Hoạt động tuyên truyền giáo dục của Công đoàn công ty cổ phần - nhất là công ty cổ phần mới - còn nhiều lúng túng, nguyên nhân là định hướng hoạt động Công đoàn trong công ty cổ phần còn chưa toàn diện, nhất là giáo dục lý luận cơ bản về giai cấp công nhân và Công đoàn Việt Nam, về chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh trong giai đoạn cách mạng hiện nay chưa được quan tâm đúng mức... Do chưa làm tốt công tác tuyên truyền giáo dục công nhân lao động nên hiện tượng công nhân lao động vi phạm kỷ luật lao động vẫn còn xảy ra dẫn đến công nhân lao động còn bị sa thải. Số liệu của cuộc điều tra cho thấy nguyên nhân công nhân lao

động bị sa thải là:

- Do vi phạm kỉ luật lao động: 23%
- Do vi phạm quy chế của công ty: 15,3%
- Do trình độ không đáp ứng yêu cầu: 9,1%
- Do mâu thuẫn với người quản lý: 0,6%

Tổ chức các phong trào thi đua, tham gia quản lý công ty

Tổ chức các phong trào thi đua được Công đoàn trong các công ty cổ phần hết sức quan tâm, trọng tâm của phong trào thi đua này là lao động với năng suất, chất lượng, hiệu quả cao, đảm bảo an toàn vệ sinh lao động... nhằm hoàn thành kế hoạch năm.

Vào đầu năm, Công đoàn công ty phối hợp với Giám đốc phát động thi đua, đăng ký giao ước thi đua 6 tháng, cả năm; báo cáo lên Công đoàn cấp trên và tổ chức chỉ đạo thực hiện, thường xuyên sơ kết, tổng kết, xét và đề nghị Công đoàn cấp trên khen thưởng kịp thời. Tổ chức và vận động công nhân lao động tham gia phong trào thi đua học tập, nâng cao trình độ mọi mặt, nhất là chuyên môn, nghiệp vụ, tin học, ngoại ngữ đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Phong trào thi đua thực hành tiết kiệm chống tham nhũng và các tệ nạn xã hội khác cũng được Công đoàn công ty phát động, thu hút đông đảo công nhân lao động tham gia.

Công đoàn còn phối hợp với Giám đốc tổ chức ký kết thỏa ước lao động tập thể, đại diện cho công nhân lao động ký thỏa ước lao động tập thể, kiểm tra giám sát việc ký hợp đồng lao động, đại diện cho công nhân lao động tham gia Hội đồng hoà giải lao động cơ sở. Thường xuyên tổ chức, phát động các phong trào thi đua và tổ chức thực hiện các phong trào thi đua, nhất là phong trào thi đua về trước kế hoạch do Công đoàn cấp trên phát động.

Trong một số công ty cổ phần mà Công đoàn là thành viên của hội đồng quản trị, Công đoàn công ty phối hợp với Giám đốc tổ chức tốt Đại hội cổ đông, phát huy vai trò làm chủ thực sự của các cổ đông, công nhân lao động nên lợi ích công nhân lao động được đảm bảo, thiết thực. Ví dụ như trong các công ty cổ phần thuộc Liên đoàn lao động tỉnh Thái Nguyên: 87% công nhân lao động được đóng bảo hiểm xã hội, 72% được bố trí việc làm hợp lý, 50% công ty cổ phần đóng Bảo hiểm Y tế.

Đặc biệt là ở một số công ty cổ phần hóa, Công đoàn là thành viên trong Ban đổi mới sắp xếp doanh nghiệp, do đó đã tham gia xây dựng phương án sắp xếp và đánh giá tài sản, tài chính, phân loại sắp xếp lao động ngay từ lúc thực hiện chuyển đổi mô hình quản lý, xác định công nhân lao động nghèo để hưởng cổ phần ưu đãi, tổ chức thực hiện Quy chế Đại hội cổ đông. Công đoàn cũng tham gia sắp xếp lại lao động, đào tạo và đào tạo lại lao động khi cổ phần hóa doanh nghiệp. Ngoài ra, Công đoàn còn tham gia với hội đồng quản trị và Giám đốc doanh nghiệp trong việc xây dựng quy chế phối hợp hoạt động giữa chuyên môn và Công đoàn, các quy chế quản lý của công ty như quy chế tuyển dụng lao động, phân phối lương, thưởng, phúc lợi, cổ tức, quy chế dân chủ, tham gia xây dựng phương án sản xuất kinh doanh, phương

án cải thiện điều kiện lao động, tham gia quản lý tài sản, chất lượng sản phẩm, vật tư, nguyên liệu, hạ thấp giá thành, vận động công nhân lao động xây dựng các loại quỹ như: quỹ trợ giúp, quỹ khuyến học, tham gia các hoạt động xã hội từ thiện, tổ chức các phong trào thi đua lao động giỏi, thi đua lao động sáng tạo...

Qua khảo sát cho thấy hoạt động của Công đoàn được công nhân lao động đánh giá như sau:

62,5% đánh giá Công đoàn đã tham gia xây dựng đơn giá tiền lương, tiền thưởng.

81,7% đánh giá Công đoàn đã tham gia xây dựng nội quy, kỉ luật lao động.

92,9% đánh giá Công đoàn đã đôn đốc chuyên môn đóng Bảo hiểm xã hội cho công nhân lao động.

79,4% đánh giá Công đoàn đã tham gia với chuyên môn về Bảo hộ lao động cho công nhân lao động.

54% đánh giá Công đoàn đã phối hợp với chuyên môn đảm bảo phúc lợi tập thể cho công nhân lao động.

70,8% đánh giá Công đoàn đã phối hợp với chuyên môn đảm bảo vệ sinh môi trường.

Trong tham gia quản lý, số lượng Công đoàn là thành viên Ban kiểm soát và hội đồng quản trị còn ít (chỉ có 11,9%) nên Công đoàn chưa được tham gia trực tiếp để bàn bạc, quyết định mọi hoạt động của công ty cổ phần.

Chăm lo, bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp, chính đáng của công nhân lao động

Công đoàn còn có nhiều hoạt động phối hợp với Giám đốc, hội đồng quản trị chăm lo đời sống vật chất, tinh thần cho công nhân lao động; bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp, chính đáng của công nhân lao động trong các vấn đề: tiền lương, thưởng, bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, bảo hộ lao động, chia cổ tức cho các cổ đông... Phối hợp với Giám đốc tổ chức thi tay nghề, nâng bậc cho các công nhân lao động đủ điều kiện, như các công ty cổ phần của tỉnh Long An đã tham gia với Giám đốc công ty tổ chức cho 217 công nhân lao động thi nâng bậc.

Kết quả khảo sát cho thấy: đối với công nhân lao động của công ty, số người trả lời cho rằng Công đoàn công ty đã chăm lo, bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp, chính đáng của công nhân lao động với các nội dung như sau:

- Công đoàn phối hợp với Giám đốc tạo việc làm cho công nhân lao động chiếm tỷ lệ 48,2%.

- Tham gia với Giám đốc đào tạo nghề cho công nhân lao động chiếm tỷ lệ 26,4%.

- Cải thiện điều kiện làm việc cho công nhân lao động chiếm tỷ lệ 62,3%.

- Cải thiện đời sống vật chất, tinh thần cho công nhân lao động chiếm tỷ lệ 64,5%.

- Hàn gắn quan hệ giữa công nhân lao động với cán bộ quản lý khi có mâu

thuần chiếm tỷ lệ 19%.

- Phổ biến chính sách và pháp luật cho công nhân lao động chiếm tỷ lệ 63%.
- Giải quyết tranh chấp lao động chiếm tỷ lệ 19,6%.
- Giúp công nhân lao động giải quyết mâu thuẫn trong gia đình chiếm tỷ lệ 19,6%.
- Giúp công nhân lao động nghèo vay vốn mua cổ phần, tăng gia chăn nuôi, sản xuất tạo thêm việc làm nhằm phát triển kinh tế gia đình chiếm tỷ lệ 19,4%.
- Tổ chức nghỉ mát, du lịch cho công nhân lao động chiếm tỷ lệ 72%.
- Trợ cấp khó khăn cho công nhân lao động chiếm tỷ lệ 74,4%.

Như vậy là qua khảo sát, chúng ta đã thấy được bức tranh về hoạt động Công đoàn trong các công ty cổ phần hiện nay có những mảng sáng, nhưng đồng thời còn những mảng tối rõ rệt; đó là:

- Có nơi Công đoàn chưa thực hiện tốt vai trò của mình trong việc bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp, chính đáng của người lao động (phối hợp giám đốc tạo việc làm chỉ có 48,2%, cải thiện đời sống 64,5%, giúp công nhân lao động nghèo phát triển kinh tế gia đình 19,4%).

- Công đoàn chưa có giải pháp khắc phục hiện tượng bán cổ phần cho tư nhân (Công ty Bông Bạch Tuyết, Công ty Viễn thông VTC, Công ty văn hóa Phương Nam (thành phố Hồ Chí Minh).

- Hợp đồng Công đoàn mới chỉ dừng lại ở bề nổi, chưa đi vào chiều sâu, cán bộ Công đoàn yếu về lý luận, nghiệp vụ Công đoàn.

- Công đoàn tuyên truyền giáo dục còn chưa đáp ứng yêu cầu, công nhân lao động chưa nhận thức được trách nhiệm, quyền hạn của mình nên còn vi phạm kỷ luật lao động, dẫn đến bị sa thải hoặc đình công tự phát không đúng trình tự pháp luật quy định.

Trên đây là những nét phác họa thực trạng hoạt động Công đoàn trong các công ty cổ phần hiện nay. Qua đó chúng ta thấy việc nghiên cứu để xây dựng mô hình tổ chức, hoạt động Công đoàn tại các công ty cổ phần là vấn đề cấp bách, yêu cầu các cấp Công đoàn cần quan tâm nghiên cứu để nâng cao hiệu quả hoạt động Công đoàn tại các công ty cổ phần, góp phần phát triển kinh tế, xã hội, đáp ứng yêu cầu sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.